

Van Mierlo of Van Oostrom?¹

Jozef Janssens, Hogeschool Universiteit Brussel

Samenvatting

Het verschijnen van het tweede deel van de geschiedenis van de Middelnederlandse literatuur door Frits van Oostrom (februari 2013) is een goede aanleiding om zijn literair-historisch werk globaal te beoordelen en het te vergelijken met de laatste, ernstige poging om de Nederlandse literatuur van de middeleeuwen te beschrijven: het eigenzinnige werk van Jozef van Mierlo (1939-1940). Hoewel hun visie op literatuur grondig verschilt, vertoont het werk van beide auteurs grotere gelijkenissen dan vermoed.

Abstract

The publication of the second volume of the history of Middle Dutch literature by Frits van Oostrom (February 2013) is a good opportunity to evaluate his literary-historical work globally and to compare it with the last serious attempt to describe the Dutch literature of the middle ages: the self-opinionated work of Jozef van Mierlo (1939-1940). Although their vision on literature is fundamentally different, the work of both authors has greater similarities than we would expect.

Correspondentie

Jozef Janssens,
Voskapelstraat 13,
3080 Tervuren

Email

jozef.janssens4@
telenet.be

‘Dit is in honderdvijftig jaar de zevende keer dat iemand uit de wetenschap – steevast een man, wat daarom alleen al doet uitzien naar een achtste – een poging onderneemt om de Middelnederlandse letterkunde in een literatuurgeschiedenis te vatten. Na tweemaal Jonckbloet (1855 en 1888), Kalff (1906), Te Winkel (laatste versie 1922), Van Mierlo (laatste versie 1949) en Knuvelde (laatste versie 1970) is het langer dan ooit stil gebleven in dit genre’ (Van Oostrom, 2006, p. 21). Met deze zin resumeerde Frits van Oostrom zeven jaar

¹ Dit is de neerslag van een lezing gehouden op de boekvoorstelling van *Wereld in Woorden* in de KANTL op 5 februari 2013. De video captatie van deze lezing kan worden bekeken op <<http://youtu.be/7m17li4hWBw>> of via <<http://www.wereld-in-woorden.nl>> [31/07/2013].

geleden de literairhistorische activiteit binnen ons vakgebied. Het was het begin van zijn indrukwekkende *Stemmen op schrift (SoS)*, waarvan op 5 februari 2013 het beloofde en nog imposantere vervolg boven de doopvont werd gehouden: *Wereld in woorden (WiW)*.

Niet enkel was het literair-historisch bedrijf tot op heden een mannenzaak, het was bovendien het bijna exclusieve domein van niet-katholieke Noord-Nederlanders. Jozef Van Mierlo (Fig. 1) vormde de uitzondering. Als jezuïet was hij terdege theologisch geschoold en als niemand voor hem in staat om de middeleeuws religieuze letterkunde naar waarde te schatten. Als overtuigde Vlaming was hij bovendien een fervent propagandist van de superioriteit van het Zuid-Nederlandse literair patrimonium. De middeleeuwen waren in zijn ogen in hoofdzaak katholiek-Vlaams en dit in de volle betekenis van die woorden: diep vroom, gezagsgetrouw en rechtgelovig, bovendien oorspronkelijk Vlaams, het origineel en onafhankelijk bezit van dat fiere volk beneden de Moerdijk. (Willaert, 1989, p. 345) Hij was zelfs aan een literatuurgeschiedenis beginnen te schrijven om de Hollandse neerlandici van

Fig. 1: Jozef van Mierlo
(collectie KANTL –
Foto Pïet De Kersgieter)

antwoord te dienen. En dan verschijnt er opnieuw een ongelovige Hollander aan het literairhistorische firmament... Ik wil er hier geen ouderwetse België-Holland van maken, maar ik vermoed dat Van Mierlo bijzonder argwanend toekijkt.

En toch... Bij nader toezien is de gelijkenis tussen Van Mierlo en Van Oostrom sterker dan we na meer dan zeventig jaar zouden verwachten. Ze produceerden allebei (naar de normen van hun tijd) schitterende luxeboeken, twee delen gewijd aan onze vroegste letterkunde; de gebonden editie van Van Oostrom heeft zelfs een prestigieus leeslint meegekregen. Daarbij is Van Mierlo de eerste die zijn werk doorlopend voorzag van afbeeldingen: hij nam tal van volbladillustraties op, waaruit zowel zijn belangstelling voor handschriften als voor de cultuurhistorische context spreekt. Van Oostrom gaat daarin nog een stuk verder. Hij heeft acht keer meer illustraties en verankert ze sterker in zijn betoog. Bovendien tovert de moderne techniek van kleurendruk zijn werk om tot heuse kijkboeken. Maar hier is de vergelijking uiteraard onrechtvaardig: de digitale typo- en fotografie bereikten een topkwaliteit die zeventig jaar geleden ondenkbaar was.

Er zijn nog meer gelijkenissen. Zowel Van Mierlo als Van Oostrom zijn bevlogen schrijvers; ze worden allebei gedreven door grote fierheid voor ons middeleeuwse erfgoed al is die trots bij Van Mierlo – zoals bekend – eenzijdiger Vlaams ingekleurd. Maar ook Van Oostrom legt voortdurend de nadruk op het unieke, op het vroegste, op het eerste. De uitdrukking *voor het eerst* is zelfs een leidmotief in zijn werk: het Brugse *Bouc vanden ambachten* is het eerste voorbeeld van een tweetalig conversatieboekje (*WiW*, p. 30); Jan van Ruusbroec is de eerste schrijver die van het Nederlands vertaald wordt naar het Engels (*WiW*, p. 45); de Middelnederlandse *Rose* is de vroegste Europese vertaling van de *Roman de la Rose* (*WiW*, p. 351); in deze vertaling verschijnt voor het eerst het woord *universiteit* (*WiW*, p. 354), zoals het woord *boek* voor het eerst opduikt in de Wachtendonckse psalmfragmenten van de tiende eeuw, de oudste Nederlandse tekst (*SoS*, p. 12), enzovoort. Beide literatuurhistorici besteden overigens meer dan honderd bladzijden aandacht aan de literaire relictien vóór onze eerste Nederlandse dichter, Hendrik van Veldeke.

Het grote verschil tussen de twee neerlandici ligt in hun tweede deel. Van Mierlo's tweede deel (*VM2*) loopt tot diep in de zestiende eeuw en bevat dus ook nog het toneel van de rederijkers en de literatuur van reformatie en contrareformatie. Vanaf p. 112 verlaat hij de middeleeuwen van Van Oostrom om met zijn hoofdstuk *Kunst der volksgemeenschap* in de vijftiende eeuw

terecht te komen, de periode van *Het gevleugelde woord* door Herman Pleij. We krijgen in de nieuwe *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur* dus drie volumineuze boekdelen voor de twee van Van Mierlo. Ligt de scheiding tussen deel I en II bij Van Oostrom in grote lijnen rond 1300, dan volgt Van Mierlo een ander indelingsprincipe. De Antwerpse jezuïet ziet *Het feodaal-ridderlijke rijk der schoonheid* reeds in zijn eerste deel – rond bladzijde 325 – dramatisch teloorgaan in een tweede tijdvak, de burgerlijke periode, gevangen in de boeien der didactiek. Zijn waardeoordelen zijn intussen onder vakgenoten berucht geworden; de grote boosdoener is Jacob van Maerlant met zijn encyclopedisch, fantasieloos streven naar *nutschap ende waer*. Van Mierlo beweerde onomwonden dat hij de vele tienduizenden verzen van Maerlant graag cadeau zou geven voor één lied van Hadewijch. (Van Oostrom, 2006, p. 549)

Hoewel Van Mierlo in zijn tweedelige geschiedenis een langer tijdsbestek moest bestrijken, kan ik me niet van de indruk ontdoen dat de relatief korte behandeling van de veertiende-eeuwse literatuur hem goed uitkwam. In zijn eerste deel (*VMI*) wijdt hij er nog 81 blz. aan, in deel II 112. Van Oostrom heeft ruim drie keer meer. Volgens onze jezuïet kon men in die periode van gisting en verval logischerwijs toch nauwelijks literatuur van hoog niveau verwachten. ‘We mogen er dan ook vluchtig over heengaan’, stelt hij letterlijk bij de behandeling van de veertiende-eeuwse geschiedschrijving (*VMI*, p. 325). En dat doet hij zonder enige schroom: 5 bladzijden tegenover 32 bij Van Oostrom.² En daar zitten toch kleppers bij als Melis Stoke (koud en langdradig), Lodewijk van Velthem (een slordige rijmelaar), Jan van Heelu (zwak van stijl en verstechniek) en Jan van Boendale (wie nu had gehoopt hier ten minste enige poëzie te mogen genieten...). Maar ook de *zuivere* literatuur deelt in de algemene ondergangsstemming van de veertiende eeuw bij Van Mierlo. De *Reinaert II*, het vervolg op *Van den vos Reynaerde*, volgens Van Oostrom een meesterwerk van subtiel vertelperspectief (*WiW*, p. 324), is voor Van Mierlo niet helemaal onverdienstelijk, maar ‘geheel onwaarschijnlijk en slechts aandikkerij’ (*VMI*, p. 404). Dirc Potter, volgens Van Oostrom het unieke prototype van de meer autonome schrijver van de toekomst (*WiW*, p. 482), moge volgens Van Mierlo aangenaam vertellen, maar heeft van de diepte, de hartstocht en de fijnheid van zijn modellen weinig bewaard; het is

² In zijn overzicht in deel I wijdt Van Mierlo ongeveer een bladzijde aan de vijftiende-eeuwse historiografie (die heb ik niet meegeteld). Van Oostrom heeft in *WiW* 27 bladzijden over voor de geschiedschrijving, maar heeft later nog een vijftal bladzijden voor de *Brabantsche Yeesten* van Boendale.

poëzie zonder levensgloed (*VMI*, p. 396). En dan volgt op dezelfde bladzijde een merkwaardige uitspraak:

Toch heeft Potter van zijn verhalen iets eigenaardig Hollands gemaakt en niet zo maar lukraak vertaald of overgenomen. Dat daarom de Dietse geest aan zelfstandigheid zou hebben gewonnen valt evenwel te betwijfelen.

Zo kleefde Van Mierlo het stigma van verval op de meeste voortbrengselen van de veertiende-eeuwse letterkunde. En als het zoals in het geval van de Beatrijslegende (door Van Oostrom uitvoerig behandeld in *WiW*, p. 309-320) wél om hoogstaande dichtkunst gaat, dan zal die beslist wel dertiende-eeuws zijn (*VMI*, p. 207). Of omgekeerd: als het zoals in het *Leven van Christina de Wonderbare* om dichtkunst in een onbeholpen ritme gaat, dan is dit hoogstwaarschijnlijk een werk uit de tweede helft der veertiende eeuw (*VMI*, p. 400). Het kwam hem goed uit. Door dit leven van Broeder Geraert weg te bannen uit het *Rijk der Schoonheid*, kreeg Van Mierlo volop de kans om ongehinderd het mystieke *Leven van Lutgart* en de patrones van Vlaanderen lyrisch te bezingen, zonder dat dit werd gerelativeerd door de extreme psychosomatische excessen van de Truiense mystica die door Van Oostrom wordt gekwalificeerd als een sjamaanachtige dorpsgekkkin (*SoS*, p. 400).

Nu was Van Mierlo met zijn doemdenkerig beeld van de veertiende eeuw niet alleen; hij stond overduidelijk in de traditie van Huizinga's *Herfsttij der Middeleeuwen* (1919), een tijd van crisis en neergang, in stijl weliswaar, maar toch een periode van vervlogen idealen. Dat beeld werd recenter nog in diep sombere kleuren geschilderd door Barbara Tuchman in haar *A distant mirror* (1978). Van Oostrom onderkent de dramatische bewogenheid van een inderdaad waanzinnige eeuw, maar wordt tegelijk gefascineerd door de overlevingsdrift van steden en individu's, door de opkomende moderne gevoeligheid en de talrijke creatief vernieuwende krachten. De wereld lijkt op zijn retour, ja, maar die wereld is evenzeer op zoek naar nieuwe horizons. Over de *Reis van Jan van Mandeville* weet Van Mierlo niet veel meer te vertellen dan dat het een zonderling werk is en dat de schrijver de Luikse geneesheer Jean de Bourgoigne moet zijn (*VM2*, p. 110-111). Van Oostrom behandelt het reisverhaal uitvoerig in zijn inleidend hoofdstuk *Profiel van een eeuw*. Hij ontdekt er de nieuwe tijdsgeest in: realistisch en kritisch. Mandeville twijfelt aan de echtheid van de lans van Longinus in de Sainte-Chapelle te Parijs; hij stelt vast dat de Rode Zee echt niet roder is dan een andere zee. En hij bewijst proefondervindelijk dat de aarde rond is en alombevaarbaar. Hij toont warme

interesse in de diversiteit van culturen, wat in sommige handschriften wordt geïllustreerd door tekeningen van de vreemdste volkeren en schriftsoorten. Bovendien is hij opmerkelijk tolerant: er bestaan vele geloofsovertuigingen in de wereld en hij is ervan overtuigd dat God ook die andersgelovigen liefheeft en hun goede werken in dank ontvangt. Met al zijn openheid, nieuwsgierigheid en afstand van sjablonen, ademt Jan van Mandeville een nieuw klimaat, zo besluit Van Oostrom (*WiW*, p. 26). Het is dan ook volkomen terecht dat hij als cover voor *Wereld in Woorden* een treffende miniatuur uit dit werk heeft gekozen, uit een prachtig Tsjechisch handschrift met Vlaamse antecedenten: de zoekende mens die nieuwsgierig naar de kosmos tuurt (Fig. 2). En zo is de veertiende-eeuwse literatuur vol van nieuwe vormen en stoffen en beleven we een enorme uitbreiding van bestaande genres: nieuw

Fig. 2: Miniatuur op de cover van *Wereld in Woorden*

zijn toneelteksten, sproken en gebeden op rijm, bijbelvertalingen, medische vakliteratuur, enzovoort.; verder zien we een veelvoud aan liederen, kronieken, prozateksten en mystieke werken. De werktitel voor Van Oostroms tweede deel was lange tijd, niet onterecht: een eeuw van expansie.

De veertiende-eeuwse literatuur was dus veel meer dan flauwe aandikkerij van de dertiende-eeuwse en is de 651 bladzijden van Van Oostrom overwaard. Veel was hier immers nog braakliggend terrein, tal van teksten werden nooit eerder in druk gepubliceerd. Daarom vind ik *Wereld in Woorden* nóg indrukwekkender dan Van Oostroms eerste deel. Honderden details moesten zowel uit dikke verzamelhandschriften als uit nauwelijks geïnventariseerde fragmentsnippers worden opgediept, uit rekeningen en ambtelijke stukken of zelfs een enkele keer uit de piepkleine tekst in een marginaaltje van een Latijns-Frans getijdenboek van omstreeks 1300, waar een minnaar met een wastafeltje zijn geliefde om genade smeekt (*WiW*, p. 373). De gegevens moesten – soms ook letterlijk – uit de grond worden getrokken, zoals het tinnen speldje met de *Borchgravinne van Vergi* (*WiW*, p. 344) (Fig. 3) of de

Fig. 3: Tinnen speldje uit de Oosterschelde: vrijpartij met hondje en voyeur uit de *Borchgravinne van Vergi*

leisteen met een Nederlands lied in wording (met muzieknotatie) gevonden tijdens archeologische opgravingen op het terrein van de hofstede Te Vliet te Lopikerkapel nabij Utrecht (*WiW*, p. 398) (Fig. 4). Van Oostrom werd bij deze schier onmenselijke krachttoer omringd door een schare van schattenzoekers met een hoog Indiana Jones-gehalte: Ingrid Biesheuvel, Remco Sleiderink, de broers Geirnaert, Herman Brinkman, Jo Reynaert, Frank Willaert en vele, vele anderen. Hier manifesteert zich vermoedelijk een van de scherpste verschillen tussen Van Mierlo en Van Oostrom. Allebei beschikten ze over een enorme werkkraft en productiviteit (Warnar, 2003, p. 191), maar Van Oostrom plukt thans de rijpe vruchten van het Leidse pioniersproject *Nederlandse literatuur en cultuur in de middeleeuwen* van de jaren tachtig-negentig van de vorige eeuw en de voor een deel daaruit ontstane turbo-mediëvistiek. Bovendien wordt de huidige Medioneerlandistiek gekenmerkt door een uitgesproken open, zelfs vriendschappelijk klimaat dat vanzelf neigt naar samenwerking en uitwisseling van ideeën. Die open onderzoeksmentaliteit komt ook tot uiting in de begeleidende website bij het boek, waarin fouten bij Van Oostrom worden gecorrigeerd en aanvullingen of alternatieve

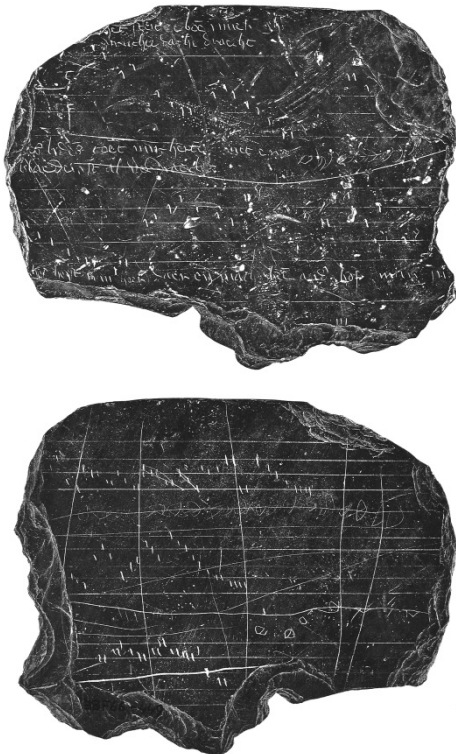

Fig. 4: Leisteen met een Nederlands lied in wording + muzieknotatie (Hofstede Te Vliet in Lopikerkapel)

meningen worden besproken.³ Dat was anders bij de combattieve Van Mierlo die als zelfverklaarde allesweter en niet bepaald de man van nuances, met zijn vakgenoten op voet van koude oorlog leefde. Ze waren met velen: Te Winkel, De Vreese, De Vooys, Frings, Van Ginneken, om nog te zwijgen over de Hadewijch-specialisten die zijn literaire idool durfden te bekritisieren. (Warnar, 2003, p. 187-193)

Toch hebben de beide literatuurhistorici nog meer gemeen. Ze schrijven niet in de eerste plaats voor vakgenoten maar willen via brede verbanden een verhaal vertellen voor cultureel geïnteresseerde lezers. In een interview voor de universiteit Utrecht bekende Van Oostrom zelfs dat hij als wetenschapper een boekenschrijver, een verhalenverteller is en dat specialistische artikelen voor hem slechts vingeroefeningen zijn voor het betere werk.⁴ Beiden schuwen daarbij geenszins uitgesproken persoonlijke waardeoordelen. Van Mierlo reageerde in dat opzicht tegen de onpartijdige, exact-feitelijke beschrijvingen van Te Winkel en Van Oostrom roeit op tegen de stroom van het anticanonieke dogma van de moderne neerlandistiek. Op een polemische toon vertelt – beter: betoogt – Van Mierlo hoe reeds lang voor Veldeke een Oud-Nederlandse *cantilenen*-literatuur gestalte had gekregen; deze mondelinge liederen van eigen bodem moesten zelfs de bloei van de Maaslandse letteren in de twaalfde eeuw verklaren. Het primaat van Vlaanderen stond voor hem echter buiten kijf; later volgde Brabant en nog veel later Holland. Ook bij Van Oostrom wordt er uitbundig gezongen; hij legde zelfs Hadewijch mystieke liederen in de mond. Meer nog: het zingen bepaalde zelfs enigszins de structuur van zijn project. Zijn verhaal begint met de collectief gezongen psalmen, de liederen van kleine mensen tot hun ontzagwekkende God, geholpen door de interlineaire vertaling van de Latijnse woorden: de Wachtendonckse psalmen (*SoS*, p. 12). Zijn tweede deel eindigt met de persoonlijke, weemoedige eenzang van de achtergebleven vriend in het intimistische *Egidiuslied* uit het Brugse Gruuthuse-handschrift. Hij heeft zelfs nadrukkelijk de muziekannotatie van het beroemde lied in zijn boek opgenomen (*WiW*, p. 545). Binnen deze muzikale polen vertelt hij het geschiedverhaal van het Nederlands als literaire taal, aanvankelijk als schuchtere stem in losse woorden, kreunend onder het gewicht van het Latijns vaderlijk gezag, om zich te ontwikkelen tot de zelfbewuste artisticeit van het *Miserere mei*, de openingstekst van

³ Zie <<http://www.wereld-in-woorden.nl/aanvullingen-en-correcties>>.[31/07/2013]

⁴ <<http://www.uu.nl/university/utrecht/nl/Utrectseprominenten/Pages/fritsvanoostrom.aspx>> [31/07/2013]

datzelfde Gruuthuse-handschrift. Hier is het Latijn enkel nog een opstapje tot een lange, poëtische meditatie in de volkstaal op psalm 50.

Al bij al is de gelijkenis tussen de beide literatuurgeschiedenissen dus verrassend groot. Je zou zelfs kunnen stellen – om een pregnante uitdrukking van een Gentse historicus te gebruiken, precies over de veertiende eeuw – dat Van Oostrom tot op zekere hoogte de ‘logisch extreme’ uitdrukkingsvorm is van Van Mierlo. (Van Caenegem, 1982, p. 246) Van Oostrom is zich daarvan bewust en verklaarde zich in het verleden, bij alle waardering voor eerdere literatuurgeschiedenissen toch het meest onder de indruk van de eigenzinnige Vlaming. (Van Oostrom, 1995, p. 12) Het is dus beslist geen toeval dat hij het vaakst naar deze literatuurgeschiedenis heeft verwezen.⁵

Maar er zijn uiteraard verschillen. Hoewel Van Mierlo niet bepaald een povere stylist is, wordt hij bij het schrijven van zijn verhaal in taalvirtuositeit en pregnante omschrijving ruimschoots overtroffen door Van Oostrom. Diens formuleringen zijn even trefzeker als gedurfd – de volgende voorbeelden komen allemaal uit *Wereld in woorden*: Jan Yperman noemt hij een plastische chirurg *avant-la-lettre* (p. 106), Jan van Heelu een *embedded* oorlogscorrespondent (p. 66). Hij suggereert dat Lodewijk van Velthem aan een bipolaire stoornis leed (p. 57) en Jan van Leeuwe omschrijft hij als ‘Groenendaals hoogsteigen pinksterwonder’ (p. 261). En met zijn optimistisch vooruitgangsgeloof gaf Jan van Boendale de eerste expliciete aanzet tot het poldermodel (p. 151). *Tondalus’ Visioen* noemt hij ‘een Iers doorkijkje naar gene zijde’ (p. 288). De heraut behoorde volgens hem bij het laatmiddeleeuwse ridderwezen als de pedel bij een universiteit (p. 69) en de Bijbelvertaler van 1360 beschouwt hij als de meest woordenrijke zwijger uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis (p. 241). Hij typeert zelfs het wezen van de literatuurgeschiedenis: zij determineert nu eenmaal liever orchideeën dan dat zij knielt tussen de klaver (p. 124). Niet alleen strooit Van Oostrom tientallen dergelijke parels kwistig over zijn verhaal, hij heeft ook meer dan zijn Vlaamse voorganger oog voor het sprekende detail, voor de boeiende anekdote. Zo verklaart hij de opmerkelijke voorkeur voor verkleinwoordjes bij de Moderne Devoten vanuit hun bescheidenheidsideaal (p. 506). Hij merkt op dat de vader van de medioneerlandistiek, W.J.A. Jonckbloet, zich als volbloed liberaal bij het verhaal van de uitgetreden non Beatrijs ietwat ongemakkelijk voelde, maar dat hij met zijn uitgave in 1841 – nota bene het jaar dat hij 24 werd –

⁵ In *SoS* 12 keer en in *WiW* 6 keer. Dus 18 keer tegenover 15 verwijzingen naar Jonckbloet (twee werken), 4 naar Kalff, 9 naar Te Winkel en 4 naar Knувelder.

‘een schone slaapster wakker kuste’, wat echt iets was voor de ridderlijke Jonckbloet (p. 317). De daaruit volgende populariteit van de Marialegende bereikte een hoogtepunt in de herberijming door P.C. Boutens en gaf in 1939 aanleiding tot het katholieke damesweekblad *Beatrijs*, dat later zou opgaan in het in Vlaanderen alom bekende *Libelle* (p. 319). En, nog sterker, de Nederlandse koningin Juliana had in haar Leidse studententijd enthousiast de bewerking van Boutens gedeclameerd, wat mogelijk de naam van de vorige Nederlandse vorstin verklaart... (p. 320) Of waar de Oostromiaanse Medio-nederlandstiek al niet toe leidt...

Tussen beide literatuurhistorici bestaat er ook een fundamenteel verschil, met name in hun opvatting over literatuur. Echte literatuur wordt voor Van Mierlo geboren uit de volheid des levens, uit de machtige levensdrang, uit de diep- en fijngevoeligheid van een groot hart; het is een brok volle menselijkheid. Dan en alleen dan is poëzie oorspronkelijk, niet afhankelijk van vreemde invloeden of slaafse vertaling, dan betreedt onze taal glanzend in een koninklijk gewaad het rijk der schoonheid, waar parelen schitteren van het zuiverste gehalte. Van Mierlo heeft het hier over zijn favoriete dichteres Hadewijch, van wie hij getuigt: ‘En ik ken misschien geen werk, dat ons zo fier en zo blij kan maken, omdat ons Nederlands toch zo rijk en zo mooi is, als dit’ (*VMI*, p. 248). Bij haar passionele liefdeskreten verbleken uiteraard de nuchtere Maerlant en zelfs Ruusbroec, hoewel Van Mierlo in zijn literatuurgeschiedenis over de Brabantse mysticus merkkelijk milder is dan in vroegere geschriften (*VM2*, p. 60-62). Merkwaardig genoeg krijgen exempelen bij de Vlaamse literatuurhistoricus wél goede punten; die zijn immers *volksverbonden* en aantrekkelijk door hun ‘diepe en volle, maar onge Kunstelde openbaring van het leven’ (*VM2*, 106). Zelfs de liederen van Veldeke – niet écht zijn ding – zijn uiteindelijk toch wel verdienstelijk: immers, ‘bij al dit conventionele klinkt toch vaak de taal van het leven door’ (*VMI*, p. 239). Dat middeleeuwse literatuur vaak met genreconventies speelt, subtiel varieert op bekende patronen (ook bij zogezegde vertalingen), dat ze tegelijk herkenning én verrassing is, minder bekentenisliteratuur dan registrale, zoals Van Oostrom overvloedig demonstreert, beseft Van Mierlo niet en wilde hij eigenlijk ook niet weten. Zijn esthetica staat wat dat betreft nog volop in de romantische traditie van de priester-dichters, van de hooggestemde idealen rond God en Vaderland, in dit geval: Christus en Vlaanderen. Het is symptomatisch dat Van Mierlo hoog wegliep met de Engelse romantische poëzie en argwanend stond tegenover de moderne literatuur vol twijfel en verscheurdheid. Volgens vrienden wist hijzelf de populaire liefdesromannetjes van Courths-Mahler te

appreciëren, wat door niemand minder dan Felix Timmermans in een gevatte karikatuur werd vastgelegd. Een merkwaardige driehoeksverhouding; Hadewijch kijkt alleszins jaloers toe! (Willaert, 1989, p. 347-348) Maar ook bij Van Oostrom heb ik me afgevraagd of hij bij de keuze van zijn titels niet door iemand als Willy Vandersteen werd geïnspireerd: die voorkeur voor alliteraties kan toch niet toevallig zijn...

Ik besluit. Van Mierlo of Van Oostrom? Op mijn werktafel staan ze naast elkaar. Via de eerste ben ik de medioneerlandistiek binnen gegleden, het vak dat mijn werk, mijn hobby en mijn roeping was en is. En ondanks zijn manifeste bewustzijnsvernaauwing en soms irritante gelijkhebberij blijft Van Mierlo mij daarom alleen al dierbaar. Om nog even weg te dromen voor het slapengaan is mij Van Oostrom liever, en dat niet enkel vanwege het handiger formaat van zijn boek. Daarbij staat het suggestieve openingsbeeld van *Wereld in Woorden* voor altijd op mijn netvlies gebrand: als de Gentse bibliofiel Karel van Hulthem het in de winter zelfs in bed niet meer warm kon krijgen, liet hij zijn bediende oude folianten op zijn voeten leggen (*WiW*, p. 6). Frits, dit boek is een onwaarschijnlijke krachttoer: proficiat... en bedankt!

Literatuurlijst

- Van Mierlo, J.** (1949²). *De letterkunde van de middeleeuwen. Eerste deel.* Antwerpen/'s-Hertogenbosch: Standaard-Boekhandel/Teulings' Uitgevers-Mij.
- Van Mierlo, J.** (1949²). *De letterkunde van de middeleeuwen. Tweede deel.* Antwerpen/'s-Hertogenbosch: Standaard-Boekhandel/Teulings' Uitgevers-Mij.
- Van Caenegem, R.** (1982). 'Slotreferaat'. In J. Janssens (red.), *Hoofsheid en devotie in de middeleeuwse maatschappij. De Nederlanden van de 12de tot de 15de eeuw. Handelingen van het wetenschappelijk colloquium te Brussel, 21-24 oktober 1981.* Brussel, p. 241-259.
- Van Oostrom, F.** (1995). 'De toga van Jonckbloet'. In Van Oostrom e.a. (red.), *Grote lijnen. Synthesen over Middelnederlandse letterkunde.* Amsterdam: Prometheus, p. 9-26.
- Van Oostrom, F.** (2006). *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300.* Amsterdam: Bert Bakker.
- Van Oostrom, F.** (2013). *Wereld in woorden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1300-1400.* Amsterdam: Bert Bakker.
- Warnar, G.** (2003). 'Van Mierlo (1878-1958) en de anderen.' In W. van Anrooij e.a. (red.), *Der Vaderen Boek. Beoefenaren van de studie der Middelnederlandse letterkunde.* Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 179-193.
- Willaert, F.** (1989). 'De voordelen van vooroordelen.' *Literatuur*, 6: 345-349.